

V knjigo so vključena pričevanja Železnikarjev in Železnikarc, ki jih je Vida Košmelj-Beravs začela zapisovati že v šestdesetih letih preteklega stoletja. Nič manj zanimivi od ustnih virov, zbranih pri predstavnikih različnih generacij, niso avtoričini spomini na ožje družinsko okolje, ki segajo v zgodnjo mladost, ko so k njenemu očetu zahajali domači in tuji izobraženci.

Poleg poglavij, posvečenih nekdanjim prebivalcem Železnikov, stanovanjski gradnji in gospodarskim razmeram, knjiga obsega poglavja o šolstvu, pošti, kulturnih dejavnostih, društvenemu povezovanju, zadrugah in pravnih normah. Avtorica na podlagi ustnih virov oziroma krajevnega in družinskega izročila osvetljuje odnose med Železnikarji in prebivalci sosednjih naselij Češnjica, Kropa in Selca ter nekdanje nasprotovanje med Železnikarji in kmečko okolico. Pretresljivo so prikazani socialna diferenciacija prebivalstva, požari, bolezni in druge nadloge, narodnostni konflikti, žrtve obeh svetovnih vojn. Omenjeni so pomembni duhovniki, opisano je pokopališče. Avtorica opozarja na prve Železnikarce, ki so si priborile vidno vlogo v javnem življenju. Obsežen sklop poglavij je posvečen urbanističnim in geografskim dejavnikom, prometu, vodam in njihovim regulacijam, mostovom, ledinskim in krajevnim imenom.

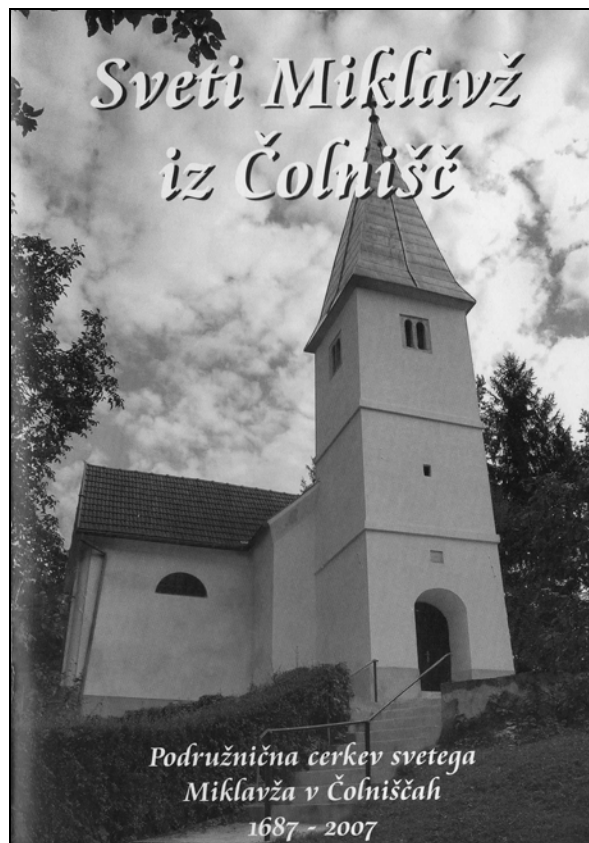
Vida Košmelj-Beravs je uspela raznovrstne fragmente krajevne zgodovine in naravnih danosti, posamezne dogodke in njihove akterje na nevsiljiv način, z občutkom pripadnosti in ljubezni do rodnega kraja, povezati v pester mozaik okolja, časa in razmer. Posamezna poglavja je zasnovala kot del celote, na podlagi katere je mogoč vpogled v preteklost Železnikov. Če je nekoč zgodovinopisje praviloma veljalo za suhoparno pisanje, saj v njem ni zaslediti usod konkretnih posameznikov, je v knjigi Železniki skozi čas glavna beseda namenjena malim in velikim ljudem, fužinarjem, preprostim domačinom, posameznikom močne volje, povzpeticom in obubožanim krajanom, krajevnim posebnežem, veseljakom in občasnim obiskovalcem.

Pred nami je živ oris preteklosti in polpreteklosti Železnikov, ki se utelešata tudi v sedanosti. Poznavanje izročila je namreč nujno za razumevanje sedanosti in načrtovanje prihodnosti. Zato je knjiga Železniki skozi čas, ki jo odlikuje berljivost, dragocen prispevek k preučevanju naše krajevne zgodovine.

Damir Globočnik

Sveti Miklavž iz Čolnišč. Podružnična cerkev svetega Miklavža v Čolniščah 1687–2007 (ur. Mihaela Ocepek). Čolnišče : Društvo KRT, 2007, 32 str.

Leta 2007 so v vasi Čolnišče, ki leži v Posavskem hribovju, praznovali 320. obletnico postavitve cerkve sv. Miklavža. Ob tej priložnosti je Društvo KRT Čolnišče izdalo knjižico na dvaintridesetih straneh, ki bralcu oriše zgodovino cerkve in še marsikatero drugo zanimivost. Knjižica je razdeljena nekako na dva dela. V prvem delu so predstavljeni sama vas Čolnišče in nekatere sosednje vasice, stavbne značilnosti cerkve sv. Miklavža, versko življenje skozi čas ter statistični podatki krstov in pogrebov. Skozi prvi del so bralcu na voljo tudi fotografije vasi, cerkve in veroučnih skupin vasi Čolnišče. Drugi del je posvečen cerkvi sami; spoznamo notranjost cerkve, predmete v njej, popravila, ki so na cerkvi potekala v 20. stoletju ter znamenja in kapelice na območju Čolnišč in bližnje okolice.

Prvi del knjižice se začne s kratko geografsko in zgodovinsko predstavitevjo vasi Čolnišče. Vas, ki je sestavljena iz Zgornjih in Spodnjih Čolnišč, leži v Posavskem hribovju na nadmorski višini 470 metrov. V času nastanka knjižice je v vasi živel 239 ljudi. Na območju vasi se je po navedbi Krajevnega

leksikona Slovenije nahajalo prazgodovinsko gradišče, urbar iz leta 1400 pa nudi prve zapisane podatke o vasi. Do 19. stoletja nato zapisi o vasi ne obstajajo. Po tem času pa zapisi že vsebujejo nekatera hišna imena in priimke vaščanov. Čolnišče so cerkev dobile leta 1687. Cerkev je bila poimenovana po svetem Miklavžu, ki je sicer zavetnik nekdanjih čolnarjev in splavarjev. Za prebivalce Čolnišč in okoliških vasi je bila v preteklosti pomembna reka Sava, ki je predstavljala važno vez z ostalim svetom. Po Savi je promet potekal že v rimskih časih, po letu 1729 pa je bila po njej uvedena redna plovba.

S cerkvijo sv. Miklavža sta povezani še dve okoliški vasi, in sicer Vrh ter Mala Peč. Za obe vasi je značilno majhno število prebivalcev. V času, ko je nastajala knjižica, je Vrh štel 24, Mala Peč pa 39 prebivalcev. Vrh je sicer precej starejši od Male Peči; v zapisih se je Vrh prvič pojavil približno sto let po prvi omembi Čolnišč, prve hiše v Mali Peči pa so bile zgrajene v petdesetih letih dvajsetega stoletja.

Cerkev sv. Miklavža je sicer podružnična cerkev župnije Šentlambert in je bila zgrajena v baročnem obdobju. Po ustnem izročilu naj bi na njenem mestu najprej stala kapela, zgrajena s strani graščakov z Gamberka. Oltar, ki je bil postavljen v kapeli, nosi letnico 1656. V kasnejših letih sta bila dodana še prezbiterij ter zvonik, na katerem je letnica 1687. Cerkev je v svojih zapiskih omenjal že Janez Vajkard Valvasor. V 17. stoletju je bila cerkev sv. Miklavža skupaj s cerkvami v Šentlambertu, Završeniku in Jablani podružnica župnije Vače. V letu 1752 je bil za te vasi ustanovljen vikariat, leta 1862 pa je bila ustanovljena nova župnija Šentlambert. Cerkev sv. Miklavža v Čolniščah je tedaj postala njena podružnična cerkev. Župnija Šentlambert je po drugi svetovni vojni ostala brez stalnega župnika, do leta 2006 so jo upravljali župniki iz različnih okoliških krajev. Aprila 2006 jo je pričel upravljati župnik župnije Kisovec-Loke.

Na dveh straneh je nadalje predstavljeno versko življenje v Čolniščah v 20. stoletju. Po poročilih župnijske kronike se je v začetku 20. stoletja bogoslužje v Čolniščah odvijalo na rožnovensko nedeljo, na godove sv. Janeza Nepomuka, sv. Erazma, sv. Klemena ter sv. Nikolaja. V Čolniščah se je obhajala tudi poljska maša, vsako drugo leto se je odvila procesija, bogoslužje pa se je obhajalo tudi na poljuben dan v postnem času. V Čolniščah so se po drugi svetovni vojni obhajale redne nedeljske maše, reden je bil tudi verouk. V knjižici so omenjeni tudi sveti misijoni v letih 1970, 1975 in 1986. Avtorji knjižice so se dotaknili tudi obdobja po letu 2000. Leta 2001 je bila v Čolniščah ukinjena redna nedeljska maša, tako da so tamkajšnji verniki primorani nedeljske maše obiskovati v Šentlambertu ali drugje. Omenjeno je tudi dejstvo, da so današnje veroučne generacije šibke in da verouk večinoma obiskujejo v Šentlambertu.

Na nekaj straneh so prikazane tudi fotografije veroučnih skupin v Čolniščah. Prva slika datira v leto 1958, zadnja v leto 1989.

Prvi del knjižice se konča s prispevkom župnika Janeza Mraka. Ob ustvarjanju knjižice je bilo statistično obdelano število krstov in pogrebov iz zadnjih nekaj desetletij. Statistična obdelava je zajela Čolnišče in nekatere okoliške vasi, ki spadajo pod Čolnišče. Podatki so bili črpani iz mrliške in krstne knjige župnije Šentlambert. Podatki o krstih so dostopni od leta 1941 naprej. Število le-teh je zelo padlo v šestdesetih letih, spet pa je naraslo v letih od 1974 do 1984. Po tem letu je bil padec spet zelo strm, število je malo poraslo v letih pred izdajo knjižice. Podatki o pogrebih so dostopni od leta 1945 naprej. Število pogrebov je padlo v šestdesetih letih, nato pa v naslednjih letih naraščalo. Poleg pregleda v številkah je bralcu na voljo tudi graf, ki prikazuje krste in pogrebe v Čolniščah.

Drugi del knjižice je v največji meri posvečen cerkvi sv. Miklavža oziroma njeni notranjosti. Na koncu so bralcu predstavljena še cerkvena popravila ter znamenja in kapelice, ki stojijo v Čolniščah in okolici.

Glede notranjosti cerkve je več strani knjižice posvečenih cerkvenim oltarjem. V cerkvi so trije oltarji, glavni in dva stranska. Malce podrobneje je predstavljen vsak od njih ter kipi svetnikov, ki na njih stojijo. Glavni oltar je leseni oltar sv. Miklavža, datira v leto 1713, obnovljen je bil leta 1887. Na oltarju stojijo kipi sv. Miklavža, sv. Antona Padovanskega, sv. Blaža, sv. Janeza Nepomuka ter sv. Erazma. Za vsakega od naštetih svetnikov, razen sv. Janeza Nepomuka, je opisano čigav zavetnik je, za vsakega pa je predstavljena tudi legenda. Navedeni so tudi datumi godov omenjenih svetnikov. Na glavnemu oltarju je poleg kipov prej naštetih svetnikov upodobljeno tudi kronanje vnebovzete device Marije. Prvi od dveh stranskih oltarjev v cerkvi je stranski oltar sv. Klemena. Stoji na desni stran cerkve, datira v leto 1656, obnovljen pa je bil istega leta kot glavni oltar. Na njem stoji kip sv. Klemena Rimskega. Drugi stranski oltar, oltar sv. Janeza Nepomuka, pa stoji na levi strani. Oltar je iz druge polovice 18. stoletja, prenovo je doživel leta 1925. Na njem stojijo kipi sv. Janeza Nepomuka, sv. Notburge, sv. Izidorja in kip Brezmadežne. Tudi pri opisih kipov svetnikov na obeh stranskih oltarjih, razen pri opisu kipa Brezmadežne, je navedeno čigavi zavetniki so, kratka legenda ter kdaj godujejo. V knjižici so tudi fotografije vseh treh cerkvenih oltarjev.

V nadaljevanju so na kratko opisane še preostale cerkvene stvari: slike, spovednica in stojalo za knjigo, zakristija ter zvonovi. Leta 1917 sta bila slednja zaradi vojne pobrana, nova sta bila napravljena leta 1921. Svoj blagoslov sta nova zvonova v cerkvi v Čolniščah doživela dne 8. januarja 1922. Zadnji

sestavek v knjižici, ki se tiče cerkve neposredno, je namenjen važnejšim popravilom in pridobitvam cerkve v 20. stoletju. Teh je bilo kar nekaj, naj omenimo pridobitev električne razsvetljave v letu 1960, novo streho leta 1970, električno zvonjenje leta 1996 in novo fasado leta 2007.

Čisto za konec so opisana še znamenja in kapelice z območja Čolnišč in Vrha. Zanimivost, povezana z njimi, je ta, da za vsako od njih ni možno najti pisnih virov. Na kratko so opisani kapelica in znamenje na Vrhu, kapelica na Prečni, leseni križ v Pulah ter znamenje ob cesti Zgornje Čolnišče-Spodnje Čolnišče. Opisi so obogateni s slikovnim gradivom, pri vsakem od opisov pa je možno prebrati tudi legendo; bodisi o tem, kako je bila katera od kapelic ali znamenj postavljena bodisi o kakih drugih dogodkih, ki so povezani z njimi. Na koncu je v nekaj vrsticah predstavljena še freska sv. Florijana iz pročelja gasilskega doma. Z omembo freske sv. Florijana se knjižica tudi zaključuje.

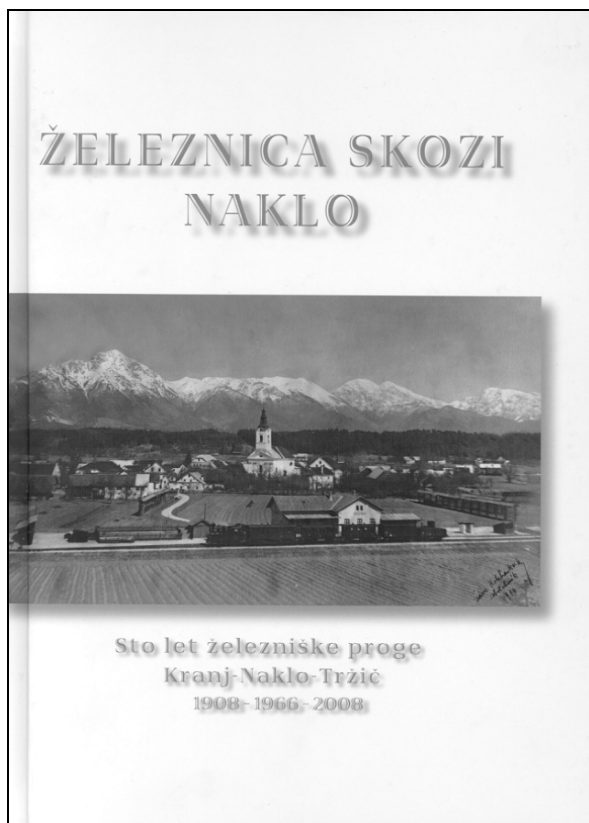
Cerkvena arhitektura ima na Slovenskem važno in vidno vlogo skozi lep del slovenske zgodovine. Tega so se ustvarjalci te knjižice kot kaže zavedali in ob jubileju svoje domače cerkve izdali to lično knjižico, ki je bila v prvi vrsti najverjetneje posvečena krajanom Čolnišč in prebivalcem okoliških vasi. Bralcu, ki Čolnišč ne pozna, knjižica lepo predstavi kraj in okoliške vasi z zgodovinskega in geografskega vidika. Marsikaj bralec izve o verskem življenju Čolnišč ter o zgodovini tamkajšnje cerkve, kateri je knjižica v največji meri tudi posvečena. Ob tem lahko podamo zaključno mnenje, da več podobnih knjižic, ki bi bile izdane ob obletnicah cerkvenih ali drugih stavb širom Slovenije, nikakor ne bi škodilo.

Matic Volarič

Železnica skozi Naklo. 100 let železniške proge Kranj–Naklo–Tržič, 1908–1966–2008 (avtorji Karel Rustja idr.). Naklo : Občina, 2008, 175 str.

Vzporedno s prizadevanji občanov Nakla pri Kranju, ki so po večletnih prizadevanjih na nekdanji železniški postaji Naklo uspeli postaviti obnovljeno muzejsko parno lokomotivo konec šestdesetih let prejšnjega stoletja odpravljenega tržiškega vlaka, je Občina Naklo julija 2008 izdala in založila vsebinsko bogato in lepo oblikovano knjigo, katere glavna poudarka sta 100-letnica t. i. tržiške železnice in zgodovina prometa v Naklem in Tržiču.

Po uvodnih mislih člana uredniškega odbora in besedah županov sosednjih občin Naklo in Tržič sledi temeljni prispevek z naslovom Železniška proga Kranj–Tržič, ki ga je napisal Karel Rustja. Po ugotovitvi, da je gradnja katere koli železniške proge korenito posegla v življenje ljudi ob trasi, se seznanimo s številnimi željami o železniški povezavi Dunaja s Trstom, ki so se pojavile v drugi polovici 19. stoletja. Med njimi je bila predlagana tudi gradnja železniške povezave od Celovca prek Jezerskega ter skozi Šenčur do Ljubljane in Trsta z odcepom od Šenčurja skozi Naklo v Tržič. Zamisel so že čez nekaj let spremenili, tako da naj bi železniška povezava Celovca s Trstom potekala skozi nekaj več kot 8 km dolg ljubeljski predor, skozi Tržič in Kranj ter po gorenjski progji. To bi pomenilo zelo ugodno železniško povezavo tržaškega pristanišča s severnoavstrijskim industrijskim zaledjem.

Ker je ljubeljska varianta železniške povezave zaradi predvidenih velikih stroškov izgradnje in gospodarskih težav propadla, je bil zaradi slabih prometnih povezav v veliki nevarnosti tudi industrijski razvoj Tržiča, kjer se je v osemdesetih letih 19. stoletja zasedrala tekstilna industrija. Zato so v Tržiču 27. aprila 1893 ustanovili konzorcij za izgradnjo lokalne tovorno-potniške železniške proge Tržič–Kranj. Stekla so prizadevanja za državno odobritev izgradnje, za zbiranje denarja, progo so trasirali in izdelali načrte za njeno izgradnjo. Vse to je pripeljalo do tega, da je dunajski državni zbor 15.